

CICHO (219) *av*

o jasne.

comp i sup (10 + 1) (nã)ciszéj; -ej (2), -(e)j (9).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII - XVIII w.

1. *Niegłośno; bezgłośnie; bez zwracania uwagi; tacite Mącz, Calag, Calep, Cn; placide Mącz; occulte Calag; clanculo, silenter, silentio, per silentium, tacito, vasis non conclamatis Cn (90) : RejKup f4, f4v; RejWiz 191v; profto takim by kładz głosem ryczał/ Y także na oštátku czáfem ćicho kwiczał. RejFig Cc; TEnże łzedł mimo namiot ćicho drabá łwego RejZwierz 27; BibRadz 2.Par 13/13; W nocy tedy ćicho wyráziło łie ich kilka łet z miáftá BielKron 250v, 106v, 247, 351, 352v, 366v (9); Placide aperire fores, Z lekká á ćicho odworzić drzwi. Mącz 302b, 231a, 350d; BielSat N3v; HistLan C2v; Gdy w ziemię nieprzyaciéłská ciągná ćicho łie łkrádáią łáfy by ich nie obaczono BielSpr 67v, 26v, 66v; KochMon 19; BudBib Iudic 4/21; PaprPan Gg4v; Pátryárłze ćicho podziękowawłzy/ bieżał tám gdzie go oczy niołły. SkarŻyw 167, 56, 142, 250, 355 [2 r.], 560; KochSz B, Cv; BielSjem 40; Subterfugio – Czicho vchodzę, vcziekam. Calep 1022b, 1017b, [1019]b, [1020]a, 1022a, 1027b, 1130a; CzahTr G4v; KlonFlis G3; PudłDydo A4v; Smieiąć łię oni ćicho/ y łzydą niebogo. ZbyłPrzyg A4v.*

W charakterystycznych połączeniach: cicho chodzić, dyszeć (3), iść (2), podchodzić (2), przechodzić, przykradać się, przystąpić (2), schodzić, skradać się (5), uchodzić, umykać, wniść, wymknąć się, zająć.

Zwroty: »cicho mówić (a. namawiać, a. przymawiać)« [szyk zmienny] (9): Potym przyaciéł przyłtąpił/ A z niemocnym ćicho mówił BierEz Lv; Poty^m on kmieć chcąc się iednáć/ Iá ł węzá ćicho námawiać BierEz L3; RejKup f4; BielKom D; RejFig Aa2; KochMon 24; KlonŻal E3v; GórnTroas 73; Cyt/ álbo więc mów ćifzéy GosłCast 72.

»ciszej mówić« = bez zwykłej pewności (3): RejKup dd6v; Prot A3; Ale nieprzeto vczynki dobre opulfzczá mamy (ktore wáłz Luter ták bárzo łwiátu ohydzić chciał/ ácz wy iuz widzę/ nie násláduiąć go w tym/ ćifzey o tym mowicie) że w nich dufáć niemamy. WujJud 104.

»cicho powiedzieć (a. powiadać)« (3): BielKron 155v; SkarŻyw [237]; Przy wieczery cicho powiadał o Teczynskich ActReg 73.

»cicho rozmawiać« [szyk zmienny] (2): Tákże pofzli pofpołu ćicho rozmawiaiąć RejWiz 64v; RejFig Dd4v.

»rzec cicho« [szyk zmienny] (3): HistAl L8v; RejFig Cc5v; Vbaczywłzy to on gołpodarz bogáthy/ rzekł ćicho ku łwoiey żenie HistRzym 92.

»cicho (po)szeptáć« (3): RejWiz 48; Bo máłoc iefzcze ná tym/ gdy miłostíwáią/ Komu/ á ćicho łzepcáć/ páłcem náń kiwáią. RejZwierz 83, 27.

Szeregi: »nie cicho, ale głośno« (1): ktory przelożony nie karze łłości/ tęń nie ćicho/ ále głośno rołkázuię/ iżby łli łudźie dobre trapili/ y wygubili. GórnRozm Dv.

»cicho, bez łáłasu« (1): Gdy gdzie do gmáchu wnidzie/ ćicho/ bez łáłáfu/ Pánu Gołpodarzowi nie życzy niewczáfu. KlonWor 5.

a. Bezgłośnie, w milczeniu (18) : RejZwierz 75v, 79 v; BielKron 47, 314v; Mącz 438b; nie vpomináli łie łłowá/ ále ćicho każdy bogá prołł/ áby iuz iáko tháko/ iedno rychłó z miáftá wyłzli. GórnDworz Z5; Miilczęm. Cicho. Tacite. Occulte. Calag 466b; Przetoż przy obudwu grobiech ćicho podroźniku/

Y wędrowny towarzyszu śtapay bez okrzyku. *KlonŻal* C4; *WisznTr* 9, 30; *Calep* 1044b; *GórnTroas* 25; *KochFrag* 46; *SzarcRyt* D2v.

Zwroty: »cicho milczeć« [szyk zmienny] (2): Ten długo ćicho milcząc/ ná wżytko przyzwalał. *RejZwierz* 16v; *BielSpr* 16.

»cicho modlić się« (2): Raz w wielki tydzień wkościele płaczącą y klęczącą/ ieden Kápłán cudnie vpomniał: áby ćicho lię modliłá. *SkarŻyw* 580; *GoslCast* 74.

2. Bez rozgłosu, spokojnie, ostrożnie, łagodnie, zgodnie, bez ruchu, leniwie; zacisznie, pogodnie, nieburzliwie; tranquille *Mącz, Cn*; *placide* *Calep, Cn*; *fixe, pacate, pacifice, quiete, sine tremore a. motu, statim* *Cn* (46) : Iáko sŷn boży miał przyść ná śwíát ćicho. *RejPs* 223; Y ten gdy tak ćzicho łtoj Snadniecz mu vmył rozdwoj *RejKup* bb2, i4; *LubPs* G; *GroicPorz* gg3; prokurator łiedzi/ Cicho iáko Bárnádyn łłucháiąc łpowiedzi. *RejWiz* 139v, 17, 99v, 102; *RejFig* Cc5v; *RejZwierz* 58, 66v; zatym łkonáł ćicho iáko záłnáł *BielKron* 224v, 259v; *Mącz* 462c; Włzákeście tobie bráćia/ v was łpolne rády/ Poki ćicho być może/ nie łzukáycie zwády. *Prot* C4v; Zwycięży leniłtwo/ bo łkacze iáko záiąc od kátá do kátá/ á iuz nigdy ćicho nie połtoi. *RejZwierz* [78²]v, 29v; *Paprpán* F2, Xv; *KlonŻal* Dv; *KochSz* B4; *WisznTr* 21; *ActReg* 7; *Calep* 563a, 715b, 810b, 914a; *GórnTroas* 39, 56; Cicho ná wżytkie łtrony/ pokoy kwitnie z zgodá *GrabowSet* F3; *KlonFlis* C3v; *RybWit* B3v.

W charakterystycznych połączeniach: cicho leżący, leżć (2), leżący, płynąc, poczynąć, posadzić, siadać, siedzieć (5), skonać, spać, (po)stać (4), zachowywać.

a. Wyraża rozkaz : *uspokój się* (1) : Rzekł łtáry do młódfzego ćicho iuz ták bráćie/ Iam łtáry tyś godnieyfzy/ przyzwolę ia ná cię. *RejFig* Cc7v.

b. O pogodzie i zjawiskach przyrody (12) : Czáły dzień było cicho y chmurno *LudWieś* B2, Bv; PÁfterz wżrzał á morze/ pyknie ćicho łtało *RejZwierz* 121v, 66v; *BibRadz* Mar 4/39; *KochSat* A4; *RejAp* 146 [3 r.]; *Strum* B3; *PudłFr* [3].

W charakterystycznych połączeniach: cicho płynąc, stać (5).

cicho od czego (1): Y dobrzeć będzie łiedzić/ welprelz łie ná łienie/ Bá y ćíłzey od wíátru/ włáfnie iák przy łćienie. *WyprPl* C2v.

3. Pokornie, skromnie, potulnie; modeste *Mącz, Calep*; *placide* *Mącz*; *affabiliter, benedice, blande, blanditum, civiliter, comiter, humane, indulgenter, lene, leniter, mansuete, mite, moderate, molli brachio, molliter, placabiliter, placate, perbenigne, perblande, suave, suaviter* *Cn* (22) : Y Woyt choć ták ćicho chodzi łednák on łwego vgodzi *RejRozpr* Kv; *RejJóz* E7v; *RejZwierz* 87, 89, 91, 116; *Mącz* 228c, 302b; *Paprpán* K2v, L3v; Skoro ná Błkupłtwo podwylźłzony był: ćicho lię ná przodku záchował Arryulz *SkarŻyw* 389, 542; A potym vmęczenie łrogie ćicho znalazł *ArtKanc* B10, E9; *Calep* 668b; *SkarKaz* 488a.

W charakterystycznych połączeniach: cicho chodzić (6), kroczyć, leżeć, siedzieć, znosić, znaszać.

Zwrot: »ciszej mówić« (1): Y dałem to znác włłfem [...] iż by ćíłfey kniemu mowili niewynółłac ku gorze głowy łwoiey. *RejPs* 110v.

Szeregi: »cicho a niebuczno« (1): Chociaż oni ták ćicho á nie buczno chodzą/ Káždy zá Liakoná łtoi nam męźnego *Paprpán* K4v.

»cicho, z pokorą« (1): A od Oycá/ iéśliže dzieci krzywde máią/ Niech to cícho z pokorą Bogu poruczáią. *ZawJeft* 22.

»cicho a skromnym sercem« (1): A iefliže to cícho á fskromnym fercem znośić będye/ [...] wydrę go z nawiętfzey możności fwiátá tego *RejPos* 265.

»cicho a (i) spokojno« (2): iefli będyecie cicho a fpokoyno miefzkac między tim dwoim dziedzicztwem ziemskim y niebieskim, thedy będyecie na okraę kościoła krzeſciańskiego *WróbŻołt* V8; *LibLeg* 11/133v.

4. *Tajemnie, skrycie, po kryjomu, zdradliwie, podstępnie; clam Mącz, Calep; latenter, occulte, silenter, tacite Mącz; clandestino Calep* (60) : Grzech czo wćziało czicho wchodzy Gorzką pokutą wychodzy *RejKup* q6v; *BielKom* C7v; Widzi też iż śmierć zá nim chodząc ftopki liczy/ Dybiąc cícho z zegárkiem *RejWiz* 189, 41v, 42v, 59, 77, 103v (10); *KochZuz* A2v; Niewiáfty pod fzátami cícho broń zákryły *RejZwierz* 6, 53v, 59v, 81, 83 (9); *BielKron* 59v, 216v, 321; A to dla tego czyni/ áby tym cífzey zwiódł nędzne ludzi/ pokázuiąc iákoby on Kryftufá nie zniſzczył *GrzegRóżn* E3; *Occultissime agit, quicquid agit, Wielmi cícho á skricie/ tobie poczina cokolwiek czini. Mącz* 258b; *Prot* A3v, B3v; *RejAp* 199; *HistLan* B3; *BielSpr* 58v; *HistHel* D3; *PaprPan* [Hh5]; Wołą cícho wleść do zgody/ niźli iáwnie wniść. *ModrzBaz* 65v; *SkarŻyw* [236], 389, 390, 545; Oczy piérwizé poſelſtwá cícho fprawowáły/ A ferdecznych táiemnic ſobie fye zwiérzáły. *KochPam* 82; *PudłFr* 28; Ze Krolewna forituie cicho Małzenstwo z Xiezną Holsztyńską *ActReg* 157; *Calep* 302a, 1027b, 1034b, 1036b; W Miáfteczkách kędy Páńskie ftawy przyległe/ áby cícho ryb miefzczánie v złódziei [...] nie kupowáli *GostGosp* 142; *KochAp* 12; *CiekPotr* 58, 61; *SkarKazSej* 675a, 694b; *KlonWor* [*v], 42.

W charakterystycznych połączeniach: cicho czyhać, dybać (6), kraść (3), kraść się (2), łowić, uciec, ujechać, uknować, ukradać, zakradać się, zalecać się, zdradzać, zwieść.

Szeregi: »(chyttrze), cicho, (a) (po)tajemnie« [szyk 4:1] (5): Mącz 185a, 393a; Iż nieprzyiaciel przyſzedłzy w nocy/ tho ioft/ chyttrze/ cícho/ á potáiemnie/ rozlíal á rozmnożył ten złoſciwy kákol *RejPos* 54; *Calep* 203a [2 r.].

»zdradliwie a cicho« (1): przethoż práwie krom ich wiadomości zdrádlíwie a cícho ná nie przypádló ofycenie ſłowá Bożego *RejPosRozpr* c4.

*** *Dubium* (1) : Ten powiadał że dyabli fą żywi cicho, á wezwani cichożywowie (iako y ludzie) rozumem domyflni, ducha cirpiącego, ciała powietrznego, bytu wiecznego *BielŻyw* 91.

Synonimy: 2. spokojnie; 3. cirplíwie, miernie, niebuczno, obyczajnie, pokornie, prosto, skromnie, spokojnie, statecznie; 4. kryjomko, kryjomo, skrycie, potajemnie, tajemnie, zakrycie, zdradliwie.